

POPULARNONAUKOWE STRESZCZENIE PROJEKTU

Tematyka niniejszego projektu dotyczy zagadnień nie tylko istotnych z perspektywy badań historycznych, ale przede wszystkim – kluczowych dla zrozumienia szeregu zjawisk we współczesnym świecie, związanych z coraz intensywniejszymi wzajemnymi kontaktami przedstawicieli różnych narodowości, religii i kultur. W centrum naszego zainteresowania znajdują się bowiem wyobrażenia i stereotypy. Zespół badawczy pragnie przyjrzeć się mechanizmom ich powstawania oraz modyfikacjom, którym ulegają z biegiem wieków, na konkretnym historycznym przykładzie: analizie poddane zostaną wyobrażenia, jakie mieli Bizantyńczycy na temat swoich wschodnich sąsiadów, Arabów oraz wyznawanej przez nich od VII w. religii – islamu. Ukazać chcemy przede wszystkim obraz wyłaniający się ze źródeł bizantyńskich i średniowiecznych. Kolejnym krokiem będzie próba znalezienia odpowiedzi na pytanie, jakie czynniki złożyły się na taki, a nie inny, wizerunek wspomnianego etnosu: na ile był on konsekwencją wyobrażeń, przejętych przez wschodniochrześcijańskich twórców od autorów starożytnych (jak m.in. Herodot czy Strabon), na ile – klisz zaczerpniętych z tradycji starotestamentowej (zawierającej wizję koczowniczych ludów pustyni, potomków Izmaela), na ile wreszcie – mniej lub bardziej bezpośrednich kontaktów z przedstawicielami plemion arabskich. Prezentując obraz „innego”, „obcego”, dotykać będziemy szeregu zagadnień: stereotypów związanych z życiem politycznym, organizacją państwową, wojskowością, systemami religijnymi, a także szeroko pojętą sferą życia rodzinnego i obyczajowości.

Projekt nieprzypadkowo ma wyraźną budowę dwudzielną. W trakcie jego realizacji chcemy poznać stereotypy, uformowane w Bizancjum w IV–X w., a następnie przyjrzeć się ich trwaniu w późniejszych wiekach. Jako źródło materiału porównawczego zostało wybrane z kilku względów średniowieczne piśmiennictwo ruskie. Najstarsze teksty poruszające interesującą nas problematykę powstały na Rusi w XII w. Najobfitszy i najbardziej różnorodny gatunkowo i treściowo korpus pochodzi z XIV–XVI w. Od epoki zmagania cesarstwa bizantyńskiego z najazdem arabskim oddziela zatem te utwory kilkaset, a niekiedy nieomal tysiąc lat. Jest to okres na tyle długi, by wychwycić wewnętrzną dynamikę stereotypu – proces jego ewoluowania w świadomości kolejnych pokoleń. Warto też zauważyć, iż ruskie wyobrażenia na temat Arabów oraz wyznawanej przez nich religii były, z jednej strony, zależne od bizantyńskich, z drugiej zaś – poprzez bezpośredni kontakt mieszkańców Rusi z przedstawicielami innych ludów wschodnich, niejednokrotnie utożsamianych ze wspomnianym etnosem, podlegać mogły weryfikacji i zmianie.

Wartością projektu będzie przede wszystkim wykazanie, które z rozpowszechnionych współcześnie stereotypów wywodzą się z najwcześniejszego okresu kontaktów świata chrześcijańskiego ze Wschodem, a także – w jakich warunkach zostały one uformowane. Pozwoli to zweryfikować zasadność postrzegania cywilizacji muzułmańskiej bez dzisiejszych mieszkańców Europy, poprzez ukazanie, jak znaczna część ich wyobrażeń jest odziedziczoną po przodkach kulturową kliszą, ukształtowaną w konkretnej, często odmiennej od obecnej sytuacji historycznej.